

Interesujące stwierdzenie borealno-górskiego *Ilybius crassus* C.G. THOMSON, 1856 (Coleoptera: Dytiscidae) na niżu Polski

Interesting record of the boreal-mountain *Ilybius crassus* C.G. THOMSON, 1856 (Coleoptera: Dytiscidae) in the lowlands of Poland

Paweł BUCZYŃSKI, Bernard STANIEC, Grzegorz Karol WAGNER

Katedra Zoologii i Ochrony Przyrody, Instytut Nauk Biologicznych, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, ul. Akademicka 19, 20-033 Lublin; pawbucz@gmail.com, bernard.staniec@mail.umcs.pl, grzegorz.wagner@mail.umcs.pl

KEY WORDS: Lublin Upland, new record, rare species, overwintering, distribution.

W Palearktyce rodzaj *Ilybius* W.F. ERICHSON, 1832 reprezentuje 49 gatunków, w Polsce – 16 (NILSSON i HÁJEK 2022). Jednym z rzadziej występujących w kraju gatunków jest *I. crassus* C.G. THOMSON, 1856. Ten związany z torfowiskami chrząszcz o rozmieszczeniu borealno-górskim (KLAUSNITZER 1996), jest znany z przynajmniej 24 stanowisk leżących w 10 krainach (synteza starszych danych u BURAKOWSKIEGO i in. 1976 oraz: GALEWSKI i TRANDA 1978, PAKULNICKA 2003, TOŃCZYK i PAKULNICKA 2008, PRZEWOŹNY i LUBECKI 2006, PAKULNICKA 2008, PAKULNICKA i BIESIADKA 2008, GREŃ i PRZEWOŹNY 2012, BUCZYŃSKI i BIELAK-BIELECKI 2020). Dokładnej liczby stanowisk nie sposób ustalić, gdyż część danych pojawia się w kilku pracach z różnym poziomem szczegółowości, albo różni autorzy inaczej określają prawdopodobnie (ale nie na pewno) te same stanowiska, a niekiedy w ogóle brak wskazania stanowisk i padają tylko ich liczby. Biorąc pod uwagę typ rozmieszczenia *I. crassus*, nie dziwi, że większość danych pochodzi z obszarów górskich i podgórskich. Jednak są też stwierdzenia w pasie Wyżyn Polskich, a nawet na niżu. Te ostatnie pochodzą tylko z jednego, niewielkiego obszaru (PAKULNICKA 2003, 2008, PAKULNICKA i BIESIADKA 2008). W niniejszej pracy przedstawiamy podobne dane z innej części niżu Polski. Jest to też pierwsza informacja o występowaniu *I. crassus* na Wyżynie Lubelskiej jako krainie Katalogu fauny Polski.

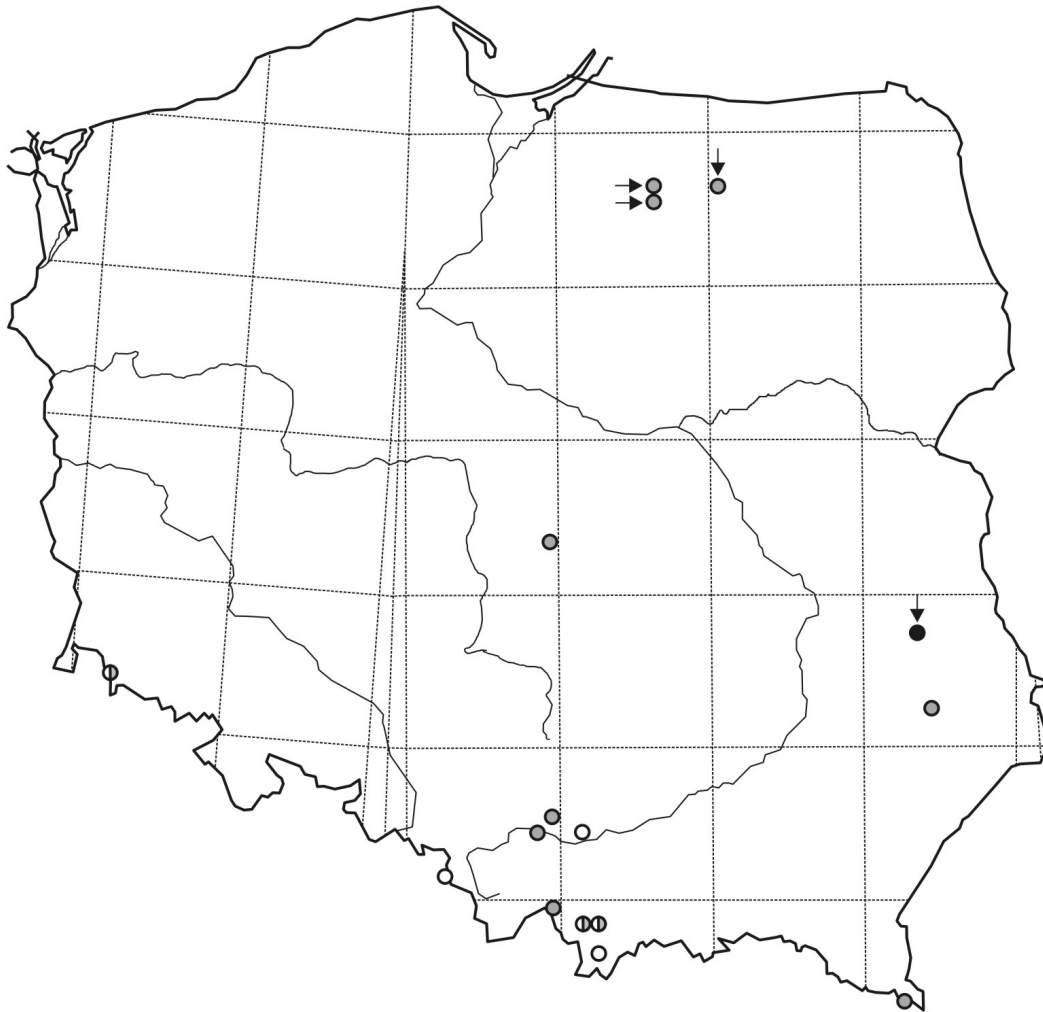
Nowe stanowisko: FB37 Klarów ad Milejów (51°13'40.27" N 22°57'45.39"E), 18 III 2022 r., 1♂ wysiany za pomocą sita entomologicznego z kępy mchu *Pleurozium* sp., bór mieszany w wieku 70-80 lat, rosnący na skraju terasy zalewowej rzeki Wieprz,

174 m n.p.m., leg. B. STANIEC et G.K. WAGNER, det. et coll. P. BUCZYŃSKI. Wysiany razem z licznymi osobnikami *Philonthus cognatus* J.F. STEPHENS, 1832 (Coleoptera: Staphylinidae). W ujęciu geograficznym to stanowisko leży na Polesiu Wołyńskim i jego mezoregionie Obniżeniu Dorohuckim (SOLON i in. 2018), w podziale na krainy faunistyczne – na Wyżynie Lubelskiej (BURAKOWSKI i in. 1976).

Położenie nowego stanowiska na tle starszych danych przedstawiono na mapce (Ryc.). Uwzględniono na niej pomijane w nowszym piśmiennictwie dane LGOCKIEGO z Krakowa-Przegorzałów (ŁOMNICKI 1913) – KINEL (1936) zanegował je tylko dlatego, że nie pochodziły z gór. Było to nieuzasadnione, jak wskazują inne dane z obszarów niegórskich, także z niedalekich okolic Krakowa (GALEWSKI 1971) – oddalonych od stanowiska LGOCKIEGO o 26 km (Nieporaz-Obłaszkki) i 31 km (Jankowice). Jedno z tych stanowisk leży też na zbliżonej wysokości bezwzględnej (Kraków-Przegorzały: 207 m n.p.m., Jankowice: 227 m).

Górska i podgórska część obszaru występowania *I. crassus* w Polsce obejmuje: Beskid Zachodni, Bieszczady, Sudety Zachodnie i Kotlinę Nowotarską. Bardzo blisko Beskidu Zachodniego leżą również skupione wokół Krakowa stanowiska na Śląsku Górnym i Wyżynie Krakowsko-Wieluńskiej (Ryc.). W tych 5 krainach leży 71% znanych stanowisk (BURAKOWSKI i in. 1976, PRZEWOŹNY i LUBECKI 2006, GREŃ i PRZEWOŹNY 2012).

W pasie Wyżyn Polskich *I. crassus* jest znany z Łodzi na Wyżynie Małopolskiej (TOŃCZYK i PAKULNICKA 2008) i z Michałowa na Roztoczu (BUCZYŃSKI i BIELAK-BIELECKI 2020).

Ryc. Występowanie *Ilybius crassus* w Polsce (zajęte kwadraty UTM 10 × 10 km).
Kółka białe: dane historyczne (sprzed 1945 r.), szare: współczesne, czarne: nowe dane.
Liniami przerywanymi zaznaczono granice kwadratów UTM 100 × 100 km, a strzałkami wskazano stanowiska niżowe.

Fig. Occurrence of *Ilybius crassus* in Poland (occupied UTM squares 10 × 10 km).
White circles: historical data (before 1945), grey ones: contemporary data, black one: new data.
Dashed lines mark the boundaries of UTM 100 × 100 km squares, and arrows indicate the lowland sites.

Z nizin omawiany gatunek podawano dotąd tylko z Pojezierza Olsztyńskiego. Dane w publikacjach są nieprecyzyjne pod względem lokalizacji stanowisk, wymagałyby zaznaczenia kwadratu UTM DE65 będącego centrum wskazanych obszarów – Pojezierza Olsztyńskiego (PAKULNICKA 2003) i miasta Olsztyna (PAKULNICKA i BIESIADKA 2008). Jednak dzięki uprzejmości Joanny PAKULNICKIEJ, Autorki tych prac, możemy je zlokalizować dokładniej. Są to: mała i płytka glinianka z *Carex* sp. i mchami w Parlezie Wielkiej (EE06), gdzie złowiono trzy osobniki, oraz leżące w granicach Olsztyna: rezerwat torfowiskowy „Mszar” (DE66) (5 os.), zabagniona zatoczka Jez. Skanda (DE65) (1 os.), drobny zbiornik eutroficzny ze *Stratiotes aloides* L. (DE65) (1 os.). Ten materiał pochodzi z dużych zbiorów: badając zbiorniki powyroboiskowe Pojezierza Olsztyńskiego zebrano

8154 chrząszczy wodnych (PAKULNICKA 2003), wody miasta Olsztyna – ponad 7000 (PAKULNICKA i BIESIADKA 2008). Zatem *Ilybius crassus* był tu nie tylko rzadki, ale też bardzo nieliczny.

Biorąc pod uwagę powyższe informacje i nowe dane omówione w niniejszej pracy, na niżu leży 21% stanowisk *I. crassus* znanych z Polski. Wskazuje to, że zdecydowanie warto brać pod uwagę jego występowanie podczas badań obszarów nizinnych. Podobne obserwacje, choć bardzo rzadkie, miały też miejsce na terenie innych krajów, np.: Danii (HOLMEN 1979, BANGSHOLT 1982), Niemiec (BRAASCH 1989, WANNER i in. 2004, SCHRACK 2008), Litwy (FERENCA 2014) i Węgier (CSABAI 2001).

Biologia *I. crassus* nie jest dobrze poznana, niektóre rzeczy zakłada się na podstawie wiedzy o innych gatunkach Dytiscidae. Na tej zasadzie GALEWSKI

i TRANDA (1978) napisali: „postacie dojrzałe zimują prawdopodobnie na łądzie”. Nasze dane są dowodem, że tak właśnie jest, i wskazują na charakter miejsc zimowania. W pobliżu lasu w Klarowie znajdują się liczne zbiorniki trwałe i okresowe oraz podmokłe łąki niskotorfowiskowe w dolinie rzeki Wieprz, więc trudno ocenić, gdzie omawiany gatunek tu się rozwija. Biorąc pod uwagę jego związek z torfowiskami, być może na tych łąkach.

Podziękowania

Dziękujemy serdecznie Dr hab. Joannie PAKULNICKIEJ, prof. UWM za udostępnienie szczegółowych danych nt. stwierdzeń *I. crassus* na Pojezierzu Olsztyńskim.

PIŚMIENNICTWO

- BANGSHOLT F. 1982. Fente tillæg til ”Fortegnelse over Danmarks biller” (Coleoptera). Entomologiske Meddelelser, **48**: 49-103.
- BRAASCH D. 1989. *Ilybius crassus* THOMSON – eine boreo-montane Art in der norddeutschen Tiefebene (Insecta: Coleoptera: Dytiscidae). Faunistische Abhandlungen, **17** (1): 95-96.
- BUCZYŃSKI P., BIELAK-BIELECKI P. 2020. Materiały do poznania chrząszczy wodnych (Coleoptera) Polski środkowo-wschodniej. Notatki Entomologiczne, **5** (1): 1-17.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1976. Chrząszcze – Coleoptera. Adephaga prócz Carabidae, Myxophaga, Polyphaga: Hydrophiloidea. Katalog fauny Polski, **XXIII**, 4: 1-307.
- CSABAI Z. 2001. Adatok az Észak-Alföld vízibogár-faunájához (Coleoptera: Haliplidae, Dytiscidae, Noteridae, Gyrinidae, Spercheidae, Hydrochidae, Hydrophilidae). Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis, **25**: 227-252.
- FERENCJA R. 2014. Vabalų (Insecta, Coleoptera) fauna ir paplitimas Lietuvos pajūrio buveinėse. Daktaro disertacija, Vilniaus Universitetas, Gamtos tyrimų centras, Vilnius, 191 ss.
- GALEWSKI K. 1971. Pływakowate – Dytiscidae. Klucze do oznaczania owadów Polski, **XIX**, 7: 1-112.
- GALEWSKI K., TRANDA E. 1978. Chrząszcze (Coleoptera), Rodziny: Pływakowate (Dytiscidae), Flisakowate (Haliplidae), Mokrzelicowate (Hygrobiidae), Krętakowate (Gyrinidae). Fauna słodkowodna Polski, **10**: 1-396.
- GREŃ C., PRZEWOŹNY M. 2012. Chrząszcze wodne (Coleoptera) z rodzin: Noteridae, Dytiscidae i Hydrophilidae Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego (Beskid Zachodni). Przegląd Przyrodniczy, **23** (1): 54-76.
- HOLMEN M. 1979. Fire vandkalve nye for Danmark med oplysninger om deres udbredelse og levevis (Coleoptera: Dytiscidae). Entomologiske Meddelelser, **47**: 89-95.
- KINEL J. 1936. Hydradephaga Polski, II. Sprawozdanie Komisji Fizjograficznej, **68/69**: 67-71.
- KLAUSNITZER B. 1996. Käfer im und am Wasser. Westarp Wissenschaften, Spektrum Akademische Verlag, Magdeburg – Heidelberg – Berlin – Oxford, 237 ss.
- LOMNICKI M. 1913. Wykaz chrząszczy ziem polskich. (Catalogus coleopterorum Poloniae). Kosmos, **38**: 21-155.
- NILSSON A.N., HÁJEK J. 2022. Catalogue of Palearctic Dytiscidae (Coleoptera). Internet version 2022-01-01. http://waterbeetles.eu/documents/PAL_CAT_Dytiscidae_2022.pdf (dostęp 31 03 2022)
- PAKULNICKA J. 2003. Wstępne dane na temat chrząszczy wodnych (Coleoptera) zasiedlających zbiorniki powybiskowe Pojezierza Olsztyńskiego. Przegląd Przyrodniczy, **14** (1-2): 84-94.
- PAKULNICKA J. 2008. The formation of water beetle fauna in anthropogenic water bodies. Oceanological and Hydrobiological Studies, **37** (1): 31-42.
- PAKULNICKA J., BIESIADKA E. 2011. Water beetles (Coleoptera) of Olsztyn (Poland) (ss. 305-315). [W:] INDIKIEWICZ P., JERZAK L., BÖCHNER J., KAVANAGH B. (red.): Urban Fauna. Studies of animal biology, ecology, and conservation in European cities. UTP Bydgoszcz, Bydgoszcz, 575 ss.
- PRZEWOŹNY M., LUBECKI K. 2006. Nowe stanowiska rzadziej spotykanych przedstawicieli chrząszczy wodnych z rodziny pływakowatych (Coleoptera: Dytiscidae) w Polsce. Wiadomości Entomologiczne, **25** (3): 157-163.
- SCHRACK M. 2008. Das Naturschutzgebiet „Waldmoore bei Großdittmannsdorf“ im Naturraum „KönigsbrückRuhlander Heiden“ (Sachsen). Telma, **38**: 161-174.
- SOLON J., BORZYSZKOWSKI J., BIDLASIK M., RICHLING A., BADORA K., BALON J., BRZEZIŃSKA-WÓJCIK T., CHABUDZIŃSKI Ł., DOBRO-WOLSKI R., GRZEGORCZYK I., JODŁOWSKI M., KISTOWSKI M., KOT R., KRĄŻ P., LECHNIO J., MACIAS A., MAJCHROWSKA A., MALI-NOWSKA E., MIGOŃ P., MYGA-PIĄTEK U., NITA J., PAPIŃSKA E., RODZIK J., STRZYŻ M., TERPIŁOWSKI S., ZIAJA W. 2018. Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. Geographia Polonica, **91** (2): 143-170.
- TOŃCZYK G., PAKULNICKA J. 2004. Wstępna analiza wybranych grup owadów wodnych (Odonata, Heteroptera i Coleoptera) Łodzi (ss. 95-101). [W:] INDIKIEWICZ P., BARCZAK T. (red.): Fauna miast Europy Środkowej 21. wieku. Wydawnictwo LOGO, Bydgoszcz, 584 ss.
- WANNER M., ANDERS K., BISCHOF R., BROZIO F., BURKART B., PROCHNOW A., RIEDEL H., SCHNEIDER D., WIESENER C., ZULKA K.P., ZUMKOWSKI-XYLANDER H., XYLANDER W.E.R. 2004. 4.6. Aktiver Truppenübungsplatz Oberlausitz (ss. 279-291). [W:] ANDERS K., MRZLIJAK J., WALLSCHLÄGER D., WIEGLEB G. (red.): Hadnbuch Offenland-Management am Beispiel ehemaliger und in Nutzung befindlicher Truppenübungsplätze. Springer, Berlin – Heidelberg, 320 ss.

Wpłynęło: 3 kwietnia 2022
Zaakceptowano: 22 września 2022